

Az elnöki irományok előterjesztése után Tisza István gróf miniszterelnök beterjeszti az állami számvevőszék jelentését a múlt év harmadik negyedében előfordult előirányzat-nélküli kiadásokról.

Harkányi János báró kereskedelmi miniszter öt törvényjavaslatot terjeszt be a hajózási társulatok állami segítése ügyében.

Napirenden van az ujonclétszám megállapításáról szóló törvényjavaslat.

(Az előadói beszéd.)

Simon Elemér előadó ismerteti a törvényjavaslatot. Igaz ugyan, hogy még soha ily rossz gazdasági viszonyok közt nem kért a kormány létszámemelést, de viszont az ország még soha sem volt annyira meggyőződve a létszámemelés szükségéről, mint éppen most a közel múlt eseményei után. Bár minden háborúnak még a gondolata is távol áll tőlünk, mindnyájunkban él az a tudat, hogy minden eshetőségre készen kell lennünk. A napirenden lévő törvényjavaslat a hadsereg ujonclétszámát 31.300 emberrel emeli. Remélhető azonban, hogy további létszámemelésre már nem lesz szükség, mert Franciaország már nem bírja tovább emelni a maga hadseregének létszámát és így megszűnt annak a szüksége is, hogy Németország a létszámemelésben versenyezzen vele. A javaslatot elfogadásra ajánlja.

(Polónyi beszél.)

Polónyi Géza a javaslattal kapcsolatban arra hivatkozik, hogy a balkáni államok sokkal kisebb hadi erővel vívták ki függetlenségüket, mint amekkora hadsereggel mi rendelkezünk. Svájc, Dánia, Hollandia, Belgium, Svédország és Anglia nem vesz részt az általános fegyverkezésben és mégis boldogul. Mi magyarok úgy járunk, mint az az ember, aki a háborútól félve saját kardjába dől és úgy hal meg. A létszámemelésnek két tényezője van; az egyik az emberanyag, a másik a pénznek nagyobb igénybevétele. Ha kisebb államok a létszámemelés terén tovább haladnak, a biztos tönkrement áll előttük, még akkor is, ha a több ujoncot ki bírják állítani. Oroszországnak hetven millió lakosa van. Ha csak ez az egy tény áll előttünk, hogy Oroszország évenként akár 600.000 emberrel is szaporíthatja ujoncainak létszámát, akkor is be kell látnunk, hogy mi e legveszedelmesebb szomszédunkkal nem tudjuk fölvenni a versenyt. Oroszország emberanyagban minden pillanatban föltölthetja szomszédait. Az az érvelés tehát, hogy ha szomszédaink szaporítják hadseregüket, akkor nekünk is emelni kell a létszámot, meg nem áll, mert ezen az úton nincs megállás egészen a megsemmisülésig. A költségekkel ugyanígy vagyunk, Franciaországban a hadiköltség évenként 872 millió frank, Németországban 868 millió márká. Versenyezhetünk-e mi pénzügyi tekintetben ezekkel az államokkal?

(A nemzetközi helyzetről.)

Ki ne ismerné el, hogy nekünk ily országokkal nem lehet együtt táncolni? Sem emberanyagban, sem pénzben nem versenyezhetünk vele. Az oly államoknak, mint Magyarország, nemzetközi helyzetük megteremtésével és biztosításával kell a biztos pusztulás elől megmenekülni. Hiszen már most is az anyagi tönk szélén állunk, gazdasági téren már elérkezett az a pillanat, amikor már-már kimondhatjuk, hogy e nemzet számára menekvés nincsen. Mint politikus mindig azt vallotta, hogy Magyarországnak csak egy van jövője, ha önálló nemzeti hadserege lesz. Mint eddig, úgy a jövőben is ragaszkodni fog ehhez az álláspontjához.

Ezután hosszasan beszél az 1912. június negyedikén történt dolgokról, hogy parlamenti csíny történt és ennek köpönyege alatt enunciatálta azután az elnök a törvényjavaslatnak első, második és harmadik olvasásában történt elfogadását.

— Meggyőződésem, mondotta, hogy érvénytelenül keletkezett törvény soha jogerőre nem emelkedhetik és mentesül az emellettől, hogy délután a Ház szankcionál-

ta a délelőtti történeteket, miután délutánra még csak ülés sem volt összehívva, tehát azt tartani sem lett volna szabad. Addig, míg az említett események alkotmányos módon helyrehozva nincsenek, sem magát a törvényt, sem annak módosítását törvénynek nem fogja elismerni.

Polónyi Géza egymegyed egy órákor áttért a javaslat közelebbi bírálatára.

(Okolicsányi és Zalán.)

Polónyi Géza később a többséget támadta s olyan kifejezéseket is használt, hogy az elnök kétszer rendre utasította. Amikor másodszor is rendreutasította, akkor Polónyi bejelentette, hogy nincs több mondani valója és leült.

Okolicsányi László, majd Zalán Gyula beszélt ezután. Mind a ketten a javaslat mellett beszéltek és hivatkoztak arra, hogy a mai európai helyzet megköveteli, hogy a hadseregünket fejlesszük.

(Hazai miniszter beszéde.)

Hazai Samu báró délután négy órákor kezdett egy óránál tovább tartó beszédének az elmondásába.

A honvédelmi miniszter azzal kezdte beszédét, hogy tanulságul idézte az első balkáni háború eredményeit.

— A nagyhatalmak azt hitték, — ugymond, — hogy a nagynak hitt Törökországgal nem keverednek komoly konfliktusba a kis balkáni országok. Maga Törökország se

hitt az utolsó pillanatig a háboruban. És a hihetetlen dolgok mégis elkövetkeztek, mint nagyon is kézen fekvő eredmények. A szövetséges balkáni államok összesen nyolcszázötvenezer embert tudtak harcba vinni, ellenben az európai és ázsiai ozmán birodalom csak háromszázötvenezer embert.

— A hadsereg létszáma nagyon is fontos, — mondotta Hazai miniszter, — a minőség mellett a legfontosabb. Ez természetes.

Majd idézte, hogy a külföldi hadseregnek létszáma mekkora, párhuzamot vont az egyes nagyhatalmak erre vonatkozó statisztikái között. Sok a tenni valónk tehát, ha az egyensúlyra tekintünk.

(Elfogadják a javaslatot.)

Hazai báró miniszter így fejezte be a beszédét:

— Mindenre el kell készülnünk. Föl készülnünk arra is, hogy esetleg szövetség nélkül keveredünk háborúba. Nem játék lesz, nem hadi játék, hanem élethálharc! Ezt vegyük tekintetbe, amikor erről a kérdésről tárgyalunk.

A Ház a javaslatot elfogadta, csupán azt a módosítást tette még Hazai Samu báró újabb felszólalása után, hogy a fősorozás idejét az országban rendeletileg állapítsák meg.

Az ülés félhat előtt végződött.

A fogadalmi templom ügye a közgyűlés előtt.

— Incidens Dobay Gyula dr. és Csernovics Agenor között. —

(Saját tudósítónktól.) Ismertette a Delmagyarország Pülich Kálmán törvényhatósági bizottsági tagnak azt az indítványát, amelyben szóvá tette, hogy a fogadalmi templomot nem a Schulek-féle tervek szerint építik, mint ahogy a közgyűlés kívánta, hanem lényeges változtatásokat tettek rajta. Pülich a fogadalmi templom építőjét, Foerk Ernőt okolja ezért, aki állítólag önkényesen jár el az építés körül. Az indítvány szerint a templom tornyát, amelyet Schulek monumentálisan konstruált meg, teljesen elrontotta a mostani műépítő, a toronynak lehetetlen süvegcsukorformája van, ami egészen lerontja és tönkretesz az esztétikai összhangot. Azt is szemére lobbantotta Pülich a tanácsnak, hogy az a bizottság, amelyet a tanács a fogadalmi templom építésének ellenőrzésére rendelt ki, nem teljesíti kötelességét. Az indítvány oda konkludált, hogy a tanács sürgős vizsgálatot indítson ebben az ügyben és ügyeljen arra, hogy a Schulek-féle terveket idegen kezek ki ne forgassák eredeti mivoltukból.

Az indítvány nagy hullámokat vert föl a mai közgyűlésen. Még személyes incidensnek is okozója volt, amely Dobay Gyula dr. és Csernovics Agenor között játszódott le s annyira kiélesedett, hogy az elnök kénytelen volt az ülést öt percre felfüggeszteni.

Gaál Endre dr. tanácsos referált Pülich indítványáról és azt javasolta, hogy térjenek napirendre fölötte, mert a változtatásokat az építő bizottság eszközölte, az építkezést pedig egy, a közgyűlés választotta ellenőrző bizottság kíséri figyelemmel, Foerk tehát nem követhetett el önkényeskedést.

Fajka Lajos dr. azt kérdezte azután Gaál Endre dr.-tól, hogy azóta, amióta a fogadalmi templom épül, összehívták-e egyetlen egyszer is azt a bizottságot, amelyet a

közgyűlés a fogadalmi templom építkezéseinek ellenőrzésére rendelt ki. A gyönyörű Schulek-féle terveknek alig van nyomuk a fogadalmi templom építésében. A torony süvegcsukoralkak lett, magát a templomot eltolták. Mindezekre nézve választ kér, addig nem fogadja el a tanács javaslatát.

A választ Jászai Géza adta meg. Nem áll az — mondta, — hogy a kiküldött bizottság változtatást tett a Schulek-féle terveken, ehhez a bizottságnak semmi joga nincs s így képtelenség ilyesmit még csak föltételezni is.

Dobay Gyula dr. megnyugvással vette tudomásul Jászai kijelentését, de azt ő is igaznak látja, hogy Foerk a fogadalmi templom tornyának fölépítésénél nem a Schulek-féle tervekhez alkalmazkodott, hanem önkényesen jár el. A tornyot teljesen elrontotta, olyan az, mintha magyar nadrághoz tót kalapot tesz föl valaki. Egyébként pedig a fogadalmi templomot a város legszerencsétlenebb alkotásának tartja; az ilyen tervek elkészítése semmi munkával nem jár, de annál több költséggel, azért szeretik az építészek. Az olyan terveket, mint amilyenek az alapján a fogadalmi templom épül, 25 líráért lehet vásárolni Rómában és Firenzében. Indítványozza, mondja ki a közgyűlés, hogy ragaszkodik a Schulek-féle tervekhez és azoktól semmiféle eltérést meg nem enged.

Tóbiás László Dobay dr.-ral polemizált. A fogadalmi templom terveiről — ugymond — a tápéi kupaktanácsban lehet olyan hangon beszélni, mint ahogy Dobay Gyula dr. ur tette, de nem egy olyan testületben, mint amilyen Szeged város törvényhatósági bizottsága. Dobay Gyula dr. lehet jó ügyvéd — mondotta — de bocsásson meg, az építészethez egyáltalában nem ért, mert ha értene, nem tenne olyan kijelentést, hogy 25 líráért meg lehet kapni Rómában a Schulek-féle terveket. Minthogy ez egyértelmű azzal, mintha Schuleket plagizálással gyanúsította volna meg, Dobay dr.-nak ezt a kijelentését határozottan visszautasítja.